

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський університет споживчої кооперації України

ГЛЄБОВА АЛЛА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 338.47:658

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ТРАНСПОРТНИМИ
ПІДПРИЄМСТВАМИ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Полтава – 2008

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Полтавському університеті споживчої кооперації України на кафедрі менеджменту організацій та зовнішньоекономічної діяльності.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент

Лугівська Ольга Петрівна,

Полтавський університет споживчої кооперації України, доцент кафедри менеджменту організацій та зовнішньоекономічної діяльності.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, доцент

Пасічник Володимир Іларіонович,

Державний економіко-технологічний університет транспорту, професор кафедри економіки підприємств транспорту;

кандидат економічних наук, доцент

Гненний Олег Миколайович,

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, доцент кафедри економіки та менеджменту.

Захист відбудеться „18” грудня 2008 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 44.877.01 у Полтавському університеті споживчої кооперації України за адресою: м. Полтава, вул. Ковалю, 3.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Полтавського університету споживчої кооперації України за адресою: м. Полтава, вул. Ковалю, 3.

Автореферат розісланий „17” листопада 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. В. Куценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Проблема формування системи управління підприємствами, яка здатна ефективно функціонувати в умовах динамічних змін і високої конкуренції, має вирішальне значення. Особливо гостро зазначена проблема постає перед транспортними підприємствами України, які суттєво впливають на соціально-економічні показники української економіки. Зважаючи на те, що протягом останніх років відбувається загострення економічних, екологічних, енергетичних проблем, зростає конкуренція, виникає потреба в пошуку способів не тільки підвищення ефективності, але й напрямів формування системи управління транспортними підприємствами, яка здатна забезпечувати високий рівень конкурентоспроможності національної транспортної інфраструктури. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність пошуку науково обґрунтованого підходу до вдосконалення системи управління транспортними підприємствами.

Основні положення відносно формування ефективної системи управління підприємствами відображаються в наукових працях М. Аістової, Л. Белих, О. Березіна, А. Градова, Е. Короткова, Л. Лігоненко, М. Макарової І. Мазура, В. Мартиненко, О. Мендрул, Н. Москаленко, І.Отенко, М. Рогози, В. Тренєва, В. Шапіро та ін. Питанням формування конкурентоспроможної системи управління транспортними підприємствами присвячені праці таких науковців, як: Д. Великанова, Ю. Бараша, О. Гненного, В.Диканя, В. Ільчука, Г. Кірпи, В. Котлубая, М. Макаренка, Т. Мукмінової, В. Пасічника, В. Перебийноса, Є. Сича, С. Ушакової, Ю. Цветова, Н. Чабанової, В. Чекаловця, В. Шинкаренка, та ін. Однак проведений аналіз наукових досліджень із зазначеної тематики свідчить про наявність дискусійних поглядів щодо формування системи управління транспортними підприємствами на сучасному етапі, зокрема, на засадах реструктуризації, а тому потребує подальшого вивчення.

Актуальність і об'єктивна необхідність подальшого дослідження вказаних проблем визначили вибір теми, мету і завдання дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планами науково-дослідних робіт Полтавського університету споживчої кооперації України за темами: «Методологія та практика управління сучасною соціально-економічною системою» (номер державної реєстрації 0105U003905) та «Методичних рекомендацій щодо розробки програми розвитку економіки Полтавщини на інноваційно-інвестиційних засадах» (номер державної реєстрації 0107U004732), в яких дисертант брав участь як виконавець і розробив рекомендації щодо вдосконалення системи управління транспортними підприємствами на інноваційно-інвестиційних засадах за рахунок корпоративної реструктуризації їх системи управління.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо формування системи управління транспортними підприємствами у процесі реформування транспортної галузі.

Для досягнення поставленої мети у дисертаційній роботі сформульовано і вирішено такі завдання:

визначено та охарактеризовано основні категорії щодо формування системи управління підприємствами в трансформаційних умовах;

узагальнено сучасні підходи до реструктуризації системи управління транспортними підприємствами;

визначено особливості формування системи управління транспортними підприємствами на сучасному етапі розвитку економіки України;

досліджено вплив факторів зовнішнього середовища на систему управління транспортними підприємствами;

проведено моніторинг соціально-економічних показників розвитку транспортних підприємств;

здійснено оцінювання системи управління транспортними підприємствами;

обґрунтовано механізм корпоративної реструктуризації системи управління транспортними підприємствами;

удосконалено методичний підхід щодо здійснення організаційних змін у системі управління транспортними підприємствами.

Об'єктом дослідження є процес формування системи управління транспортними підприємствами України, а саме залізничного транспорту України.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів процесу формування системи управління підприємствами залізничного транспорту.

Методи дослідження. Вирішення поставлених у дисертації завдань здійснено за допомогою таких загальнонаукових методів і прийомів дослідження: логічного аналізу, що дозволило визначити сутність категорій «реструктуризація», «корпоративна реструктуризація», «реорганізація»; економіко-статистичних методів – для оцінювання діяльності транспортної галузі і її підприємств; економіко-математичних, а саме динамічного програмування для обґрунтування методичного підходу до удосконалення керуючої підсистеми транспортного підприємства; SWOT-аналізу для оцінювання системи управління підприємствами залізничного транспорту; комплексного підходу – для визначення сучасних підходів до реструктуризації системи управління; системного підходу, який дозволив сформулювати ієрархію понять, що відображають зміни. Обробка інформаційних матеріалів здійснювалася за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України у сфері економічної, транспортної політики, офіційні дані Державного комітету статистики України і Міністерства транспорту та

зв'язку України, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних спеціалістів у галузі економіки й управління транспортними підприємствами, дані мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні нових підходів до формування ефективної системи управління залізничними підприємствами України. Основні положення дисертації, що визначають її наукову новизну і виносяться на захист, полягають у наступному:

Вперше:

обґрунтовано механізм корпоративної реструктуризації підприємств залізничного транспорту у процесі їх реформування на основі реінжинірингу, що дозволяє сформувати конкурентоспроможну систему управління, яка сприяє збалансуванню інтересів держави та підприємств транспортної галузі.

Удосконалено:

підходи до реструктуризації системи управління транспортними підприємствами в умовах динамічного зовнішнього середовища на основі комплексного підходу шляхом підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання, виведення їх з кризової ситуації та зростання ринкової вартості підприємства, що дозволяє визначити взаємозв'язок цілей та інструментів реструктуризації системи управління підприємствами;

науково-методичний підхід до здійснення організаційних змін у системі управління транспортними підприємствами із урахуванням принципу оптимальності Р. Белмана через оптимізацію керуючої підсистеми, що дозволяє узгодити систему управління транспортного підприємства з вимогами зовнішнього середовища;

Набули подальшого розвитку :

обґрунтування сутності понять щодо формування системи управління в трансформаційних умовах на засадах логічного аналізу та діалектичного підходу, а саме: «реорганізація», «реструктуризація», «реінжиніринг», «корпоративна реструктуризація», що дозволило визначити їх як інструментарій процесу формування системи управління підприємствами в умовах динамічного зовнішнього середовища;

визначення особливостей формування системи управління транспортними підприємствами на сучасному етапі розвитку економіки України з урахуванням світового досвіду, практики функціонування вітчизняних підприємств, які полягають у стратегічній ролі залізничних підприємств, їх залежності від інфраструктури економіки, геополітичного становища держави, державної політики регулювання розвитку залізничного транспорту, що дозволило визначити передумови здійснення корпоративної реструктуризації на залізничних підприємствах;

дослідження впливу трансформаційних процесів в економіці України на систему управління транспортними підприємствами за допомогою економіко-статистичних методів через визначення сучасних проблем і

перспектив функціонування транспортних підприємств, що дозволило запропонувати шляхи підвищення ефективності їх діяльності;

підходи до оцінювання системи управління залізничними підприємствами на основі використання методів аналізу та синтезу програм розвитку через визначення стримуючих факторів (велике соціальне навантаження, низький рівень фінансування та повільні темпи ринкових перетворень), що дозволяє актуалізувати Програму реформування залізничного транспорту України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можна використати при формуванні конкурентоспроможної системи управління транспортними підприємствами в умовах динамічного зовнішнього середовища.

До результатів, які мають найбільше практичне значення, належать такі: рекомендації щодо удосконалення апарату управління транспортними підприємствами, показники оцінювання ефективності корпоративної реструктуризації та актуалізація Програми реформування залізничного транспорту України на основі використання корпоративної реструктуризації та реінженірингу.

Обґрунтовані у дисертації висновки та рекомендації схвалені та прийняті до впровадження на підприємствах залізничного транспорту Південної залізниці (довідка № 33 від 10.08.2008), Полтавською дистанцією вантажно-розвантажувальних робіт (довідка № 22 від 24.08.2008), Харківською дистанцією вантажно-розвантажувальних робіт (довідка № 45 від 25.09.2008).

Основні теоретичні положення та практичні рекомендації дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Полтавського університету споживчої кооперації України в процесі викладання дисциплін: «Антикризове управління», «Корпоративне управління», «Ситуаційний менеджмент», «Операційний менеджмент» (довідка № 45-33/14 від 19.02.2008).

Особистий внесок здобувача. Всі наукові результати, що викладені в дисертації та ті, що виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті положення, ідеї, які є результатом особистої праці автора.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження було оприлюднено та схвалено на 9-ти Міжнародних і Загальноукраїнських науково-практичних конференціях: II Міжнародній науково-практичній конференції «Методологія та практика менеджменту на порозі XXI століття: загальнодержавні, галузеві та регіональні аспекти» (м. Полтава, 2004 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих науковців «Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво» (м. Луцьк, 2006 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції

студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки» (м. Луганськ, 2007 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Соціально-економічні проблеми розвитку країн з транзитивною економікою» (м. Харків, 2007 р.); XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Структурно-інвестиційні зміни та інвестиційно-інноваційний розвиток регіону» (м. Чернівці, 2007 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку транспортних систем в умовах реформування залізничного транспорту: управління, економіка і технології» (м. Київ, 2008 р.); X Міжнародній науково-практичній конференції «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (м. Феодосія, 2008 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Методологія та практика менеджменту на порозі XXI століття: загальнодержавні, галузеві та регіональні аспекти» (м. Полтава, 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективные инновации в науке, образовании, производстве и транспорте'2008» (м. Одеса, 2008 г.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 16 наукових праць (2 з них – у співавторстві) загальним обсягом 4,37 д. а. з яких автору особисто належить 4, 25 д.а., 6 з них – у фахових виданнях.

Обсяг та структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 175 найменування, та додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 175 сторінок, містить 31 таблицю та 11 рисунків, 16 додатків на 20 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження; розкрито зв'язок з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету та завдання дослідження; визначено об'єкт, предмет, методи дослідження; висвітлено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача; наведено дані про апробацію, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні аспекти формування системи управління транспортними підприємствами**» досліджено основні категорії процесу формування системи управління підприємствами в трансформаційних умовах; узагальнено сучасні підходи до реструктуризації системи управління підприємствами; визначено особливості формування системи управління транспортними підприємствами в трансформаційних умовах.

За результатами дослідження понятійно-категоріального апарату на основі методу логічного аналізу та діалектичного підходу визначено сутність понять «реорганізація», «реінжиніринг», «реструктуризація», «корпоративна реструктуризація», що дозволило трактувати «реструктуризацію» як сучасну концепцію змін, яка спрямована на створення конкурентоспроможної

системи управління і зменшення рівня протиріч між внутрішнім та зовнішнім середовищем суб'єкта господарювання, а «реорганізацію» як процес, що направлений на створення передумов для організаційного розвитку підприємства за рахунок зміни форми власності та перебудови організаційної структури підприємства. Встановлено, що у наукових праць вітчизняних вчених не приділяється значної уваги процесу «корпоративної реструктуризації», яка широко використовується на сучасному етапі у практиці зарубіжних підприємств і спрямована на формування конкурентних переваг, які ґрунтуються на можливостях форми власності підприємства.

З'ясовано, що поняття «реінжиніринг», на відміну від попередніх понять доцільно розглядати не тільки як процес кардинальних змін, але й як методологію проведення змін у внутрішньому середовищі підприємства будь-якої форми власності і галузі діяльності. Зокрема, за результатами аналізу сутності вище наведених понять визначено доцільність їх представлення як інструментарію процесу формування системи управління підприємствами в умовах динамічного зовнішнього середовища.

На основі дослідження поняття «реструктуризація» було визначено підходи до реструктуризації системи управління підприємствами в умовах динамічного зовнішнього середовища, що дозволило визначити взаємозв'язок цілей та інструментів реструктуризації системи управління підприємствами при підвищенні ефективності діяльності суб'єктів господарювання, виведенні їх з кризової ситуації та зростанні ринкової вартості підприємства. У межах дослідження акцентовано увагу на реструктуризації, яка спрямована на зростання ринкової вартості підприємства.

Досліджено теоретичні та практичні аспекти процесу формування системи управління транспортними підприємствами, роль і значення яких постійно зростає. Доведено, що раніше транспорт здебільшого відігравав забезпечувальну роль для різних галузей економіки, а на сучасному етапі він став однією із важливих передумов їх зростання. Тому в умовах інтенсифікації відносин між Європою та Азією, розвитку інтермодальних перевезень, поглиблення інтеграції міжнародної транспортної інфраструктури, проблема формування системи управління, яка була б конкурентоспроможною, стала надзвичайно важливою, а від її вирішення залежать темпи розвитку сучасної економічної системи господарювання.

Визначено особливості формування системи управління транспортними підприємствами на сучасному етапі розвитку економіки України з урахуванням світового досвіду, практики функціонування вітчизняних підприємств, які полягають у залежності від розвитку транспортної інфраструктури економіки, геополітичного становища держави, конкуренції, державної політики регулювання розвитку залізничного транспорту, що дозволило визначити передумови здійснення корпоративної реструктуризації на залізничних підприємствах.

У процесі дослідження було виявлено недоліки сучасної системи управління транспортними підприємствами, а саме: низький рівень міжгалузевої координації між різними видами транспорту, високий моральний і фізичний рівень зносу основних фондів, слабка інформаційна взаємодія з різними галузями економіки, що зумовило пошук нових підходів до формування системи управління транспортними підприємствами, яка повинна бути не тільки ефективною, але й конкурентоспроможною.

У другому розділі дисертаційної роботи «**Дослідження практики управління транспортними підприємствами України в умовах трансформації**» досліджено вплив факторів зовнішнього середовища на систему управління транспортними підприємствами; здійснено моніторинг соціально-економічних показників розвитку транспортних підприємств; проведено оцінювання системи управління транспортними підприємствами.

На підставі комплексного дослідження стану та тенденцій розвитку транспортних підприємств України було виявлено, що протягом 1990–2000р.р. втричі скоротилися обсяги вантажо- та пасажирообігу. Починаючи з 2000 р. відбулося припинення зниження обсягів діяльності підприємств транспортної галузі та відзначено позитивні тенденції. Зокрема, зросли обсяги перевезення вантажів залізничним транспортом в 2006 р. – на 1,06 % більше ніж у 2005 році, автомобільним транспортом у 2006 році – на 1,04 % проти 2005 р.

Аналіз вантажообігу показав, що обсяги перевезень річковим, морським та авіаційним транспортом залишаються незмінними, а основними видами транспорту, якими пересувається населення, є автомобільний (40%) та залізничний (38 %). Разом з тим, обсяг перевезення пасажирів залізничним транспортом скоротився : у 2007 р. порівняно з 2000 р. – на 4,27 %. Така ж негативна тенденція спостерігається на внутрішньоміському транспорті (трамвайному та тролейбусному).

В процесі аналізу основних соціально-економічних показників діяльності залізничних підприємств України за 2000-2007 р.р. визначено, що у порівнянні з іншими видами транспорту на них припадає найбільша сума вкладень інвестицій в основний капітал. Зокрема, у 2001 році їх питома вага становила 4,9 %, у 2004 р. – 2,4 %, і у 2007р. – 3,5 %. Однак результати дослідження свідчать, що обсяг інвестицій є недостатнім для вирішення проблем із оновленням рухомого складу та основних фондів.

Разом з тим, визначено негативну тенденцію при дослідженні прибутковості пасажирських перевезень, яка полягає у їх збитковості. Тому однією з основних проблем функціонування підприємств залізничного транспорту, що потребує нагального вирішення, визначено підвищення рівня прибутковості пасажирських перевезень. Причиною такої негативної тенденції є суттєве зростання їх собівартості, яке спричинено подорожчанням енергоносіїв та паливно-мастильних матеріалів, низьким рівнем відшкодування витрат із місцевого та державного бюджетів на перевезення пільгових категорій населення. Одночасно вантажні перевезення

залишаються прибутковими, хоча і їх собівартість зростає, а прибутковість знижується.

Унаслідок цього, на підприємствах залізничного транспорту складається ситуація, коли рентабельність основної діяльності (перевезення пасажирів, вантажу) є нижчою, ніж допоміжна (вантажно-розвантажувальні послуги, організація та надання послуг по вивозу вантажу автомобільним транспортом тощо) (рис.1), що вказує на необхідність пошуку зовнішніх і внутрішніх способів підвищення ефективності основної діяльності.

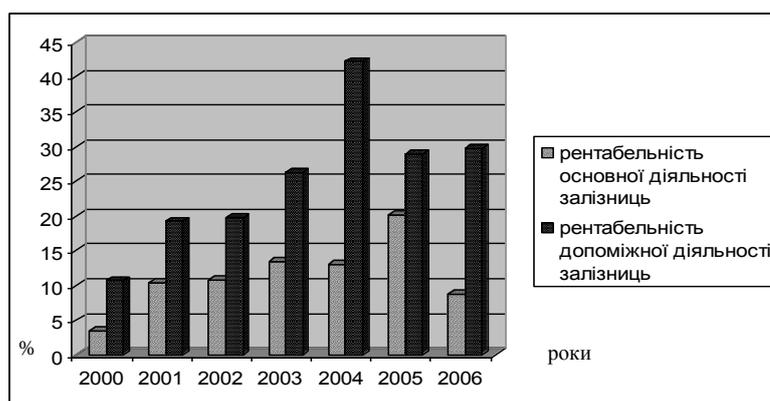

Рис. 1. Динаміка рівня рентабельності основної та допоміжної діяльності залізничного транспорту України за 2000 – 2006 р.р.

З метою визначення напрямів формування конкурентоспроможної системи управління транспортними підприємствами було здійснено оцінку стану системи управління підприємствами залізничного транспорту на основі аналізу програм їх розвитку, що дозволило виділити основні фактори, які суттєво стримують темпи зростання даного виду транспорту: по-перше, велике соціальне навантаження, а саме перевезення значної кількості пільгових категорій населення; по-друге, низький рівень державного фінансування, який не сприяє швидкому оновленню основних фондів; по-третє, повільні темпи ринкових перетворень.

Результати дослідження дозволяють констатувати, що у процесі структурних змін на підприємствах залізничного транспорту, протягом 2002-2007 років відбуваються незначні структурні зміни (табл.1). Основними формами ринкових перетворень з 2002 по 2005 роки були : часткове зменшення активів шляхом їх продажу, передачі; часткове збільшення шляхом отримання, закупівлі та взяття в оренду основних засобів інших підприємств. Разом з тим, після 2005 року збільшується кількість новостворених підприємств, а з 2003р. – взяття в оренду основних фондів іншого підприємства.

Практично не використовується поділ та відновлення раніше створеного підприємства. Доцільно зазначити, що структурні зміни на підприємствах залізничного транспорту відбуваються надзвичайно повільними темпами, а їх

існуючі потужності не задовольняють потреби економіки України на даному етапі її розвитку.

Таблиця 1.

Дослідження кількісних показників трансформації підприємств залізничного транспорту України протягом 2002-2007 років*

Форми перетворень, одиниць	Досліджуваний період						Відхилення (-;+) від 2007 р.				
	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.
Приєднання з збереженням існуючого статусу	3	-	1	1	-	-	3	-	1	1	-
Часткове зменшення активів за рахунок їх продажу, передачі	6	2	3	7	-	3	-3	1	-	-4	3
Часткове збільшення за рахунок отримання, закупівлі	1	1	4	9	-	3	2	2	-1	-6	3
Взяття в оренду основних засобів іншого підприємства	11	4	10	15	-	9	-2	5	-1	-6	9
Передача своїх основних засобів в оренду	1	1	1	3	-	1	-	-	-	-2	1
Відновлення раніше існуючого підприємства	1	3	-	-	-	-	1	3	-	-	-
Поділ	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-
Утворення нового підприємства	4	-	6	12	8	9	5	9	3	-3	1

*Розраховано за офіційними матеріалами Державного комітету статистики за 2002-2007 роки

Отримані результати дослідження системи управління підприємствами Південної залізниці на основі методу SWOT-аналізу свідчать, що стримуючими факторами розвитку є: високий рівень морального та фізичного зносу основних фондів, низький рівень маркетингу та логістики, слабка система організації роботи з клієнтами та відсутність взаємооберненого зв'язку з ними, низький рівень забезпечення станцій канцелярським приладдям, що негативно впливає на імідж залізниці.

У третьому розділі «Напрями формування конкурентних переваг системи управління транспортними підприємствами» запропоновано механізм корпоративної реструктуризації системи управління транспортного підприємства та удосконалено методичний підхід щодо здійснення організаційних змін у системі управління транспортними підприємствами на основі принципу оптимальності Р. Белмана.

Визначено сутність поняття «корпоративна реструктуризація» як процесу проведення кардинальних змін системи управління та її основних елементів (організаційно-правової форми, організаційної структури,

керуючої, фінансової підсистеми, виробничої тощо), що сприяє розвитку підприємства за рахунок як зовнішніх, так і внутрішніх факторів.

Запропоновано форми проведення корпоративної реструктуризації, які адаптовано до української практики, а саме: виділення та продаж непрофільних бізнес-процесів, злиття, частковий продаж пакета акцій, приєднання. Доведено, що на відміну від форм звичайної реорганізації, корпоративна реструктуризація передбачає використання такого явища як корпоративний контроль, який реалізується через пакети акцій і допомагає упорядкувати економічні взаємовідносини між суб'єктами господарювання.

Запропоновано механізм корпоративної реструктуризації системи управління залізничного підприємства (рис. 2), який передбачає використання цілі, сукупності методів, мотивів та етапів здійснення корпоративної реструктуризації, які сприяють підвищенню ринкової вартості.

Обґрунтовано етапи проведення корпоративної реструктуризації та види робіт, які необхідно здійснити. Зокрема, на етапі визначення цілей звернуто увагу на мотиви проведення корпоративної реструктуризації, які зумовлюють вибір стратегії. Взаємозв'язок між етапом визначення цілей та етапом проведення діагностики полягає у можливості при здійсненні аналізу коригувати стратегію, методи проведення корпоративної реструктуризації.

На етапі проведення діагностики зовнішнього та внутрішнього середовища доцільно проводити аналіз їх основних складових, що дозволяє отримати повну інформацію про стан підприємства і його систему управління. Здійснити прийняття рішення про проведення чи відхилення корпоративної реструктуризації.

У процесі формування програми корпоративної реструктуризації проводиться комплексне дослідження отриманої інформації, якщо виникає потреба, то проводиться додатковий аналіз. Обов'язково формується команда, що буде проводити корпоративну реструктуризацію, визначаються строки проведення та розмір бюджету коштів на її проведення.

Четвертий етап передбачає реалізацію корпоративної реструктуризації системи управління залізничними підприємства шляхом документального оформлення процедури корпоративної реструктуризації. На цьому етапі обов'язково проводиться інвентаризація всього майна. У разі зміни форми власності відбувається державна реєстрація новоствореного підприємства. Впроваджуються організаційні заходи щодо удосконалення системи управління, організаційної структури та корпоративної культури.

На п'ятому етапі відбувається оцінювання результатів корпоративної реструктуризації підприємства, визнається чи досягнута мета її проведення. У разі низької ефективності процесу корпоративної реструктуризації розробляються додаткові заходи і все починається з початку.

На основі механізму корпоративної реструктуризації системи управління залізничного підприємства актуалізовано Програму реформування залізничного транспорту України, яка полягає у проведенні на

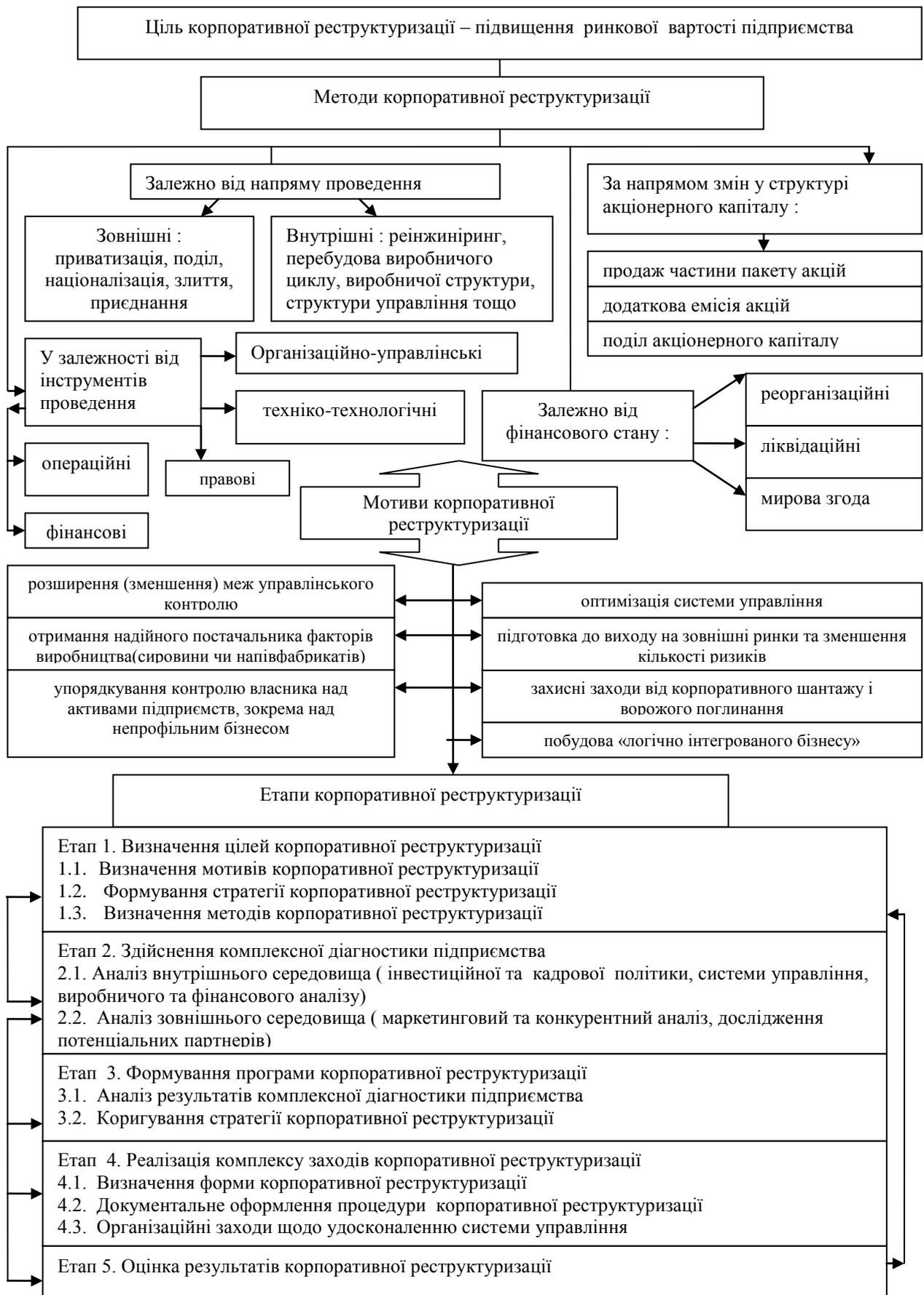

Рис. 2. Механізм корпоративної реструктуризації системи управління залізничного підприємства

другому етапі реформування залізничного транспорту України, коли передбачається здійснення ринкових перетворень шляхом організаційного розмежування природно-монопольного, потенційно-конкурентного та конкурентних видів діяльності залізниць; створення умов для поступового скорочення перехресного субсидування; створення дочірніх підприємств у сфері ремонту технічних засобів для залізничного транспорту та у видах діяльності, які не пов'язані із залізничними перевезеннями тощо, здійснення низки не тільки організаційних перетворень, але й управлінських заходів, які спрямовані на формування ринковоорієнтованої системи управління залізничними підприємствами.

Цьому сприяють форми корпоративної реструктуризації, які дозволяють : збалансувати державні та комерційні інтереси, збільшити надходження і наповнення місцевого та державного бюджетів; зменшити кількість ризиків, пов'язаних із євроінтеграційними процесами; зберегти цілісність транспортної галузі; розширити можливості співпраці між різними видами транспорту.

Запропоновано у процесі проведення корпоративної реструктуризації використовувати реінжиніринг, як модель змін, що сприяє максимальному врахуванню інформаційних технологій у процесі трансформації системи управління; чіткому розмежуванню видів діяльності та меж відповідальності; створенню гнучкої організаційної структури; упорядкуванню процесу управління; створенню стандартів оцінювання ефективності роботи підприємств залізниці та стандартів роботи на інфраструктурі, що будуть забезпечувати високий рівень безпечності перевезення вантажів. Завдяки реінжинірингу та корпоративної реструктуризації процес реформування буде здійснюватися систематично та комплексно, що забезпечить створення конкурентоспроможної системи управління залізничними підприємствами.

Визначено, що одним із важливих напрямів формування конкурентних переваг є система управління, тому автором пропонується методичний підхід до здійснення організаційних змін в системі управління транспортними підприємствами з урахуванням принципу оптимальності Р.Белмана, який дозволяє привести систему управління транспортного підприємства у відповідність до вимог зовнішнього середовища.

Зокрема, при кількісному розрахунку доцільності проведення структурних змін у системі управління Полтавської дистанції вантажно-розвантажувальних робіт визначено період здійснення корпоративної реструктуризації з урахуванням доходів, які вони отримують та витрат на утримання апарату управління, додаткових витрат на проведення даного заходу. Розрахунки проводилися у два етапи, які передбачали визначення спочатку доцільності проведення змін та обґрунтування етапу проведення структурних змін. У результаті визначено, що у 2006 році Полтавська дистанція вантажно-розвантажувальних робіт отримали 155 тис.грн, а у 2007 році – 180 тис.грн доходів, що є найбільшими впродовж досліджуваного періоду. З 2008 року по 2009 рік планується зменшення його розміру. Це, у

свою чергу, зумовлює необхідність визначення часу, коли необхідно прийняти рішення про корпоративну реструктуризацію таким чином, щоб на підприємстві не виникла кризова ситуація.

Розрахунки дозволили визначити, що рішення про доцільність організаційних зміни у апараті управління Полтавської дистанції вантажно-розвантажувальних робіт повинно було бути прийняте у 2009 році (табл.2) :

Таблиця 2.

Оцінка необхідності структурних змін в апараті управління Полтавської дистанції вантажно-розвантажувальних робіт за 2006 - 2011 роки

Оптимальне рішення при певному стані системи управління	Досліджуваний період					
	1 2006 р.	2 2007 р.	3 2008 р.	4 2009 р.	5 2010 р.	6 2011р.
Розмір доходу від діяльності, тис. грн	125	110	95	75	80	70
Залишити апарат управління без змін	так	так	так	ні	так	так
Здійснити структурні зміни	ні	ні	ні	так	ні	ні

Рішення про корпоративну реструктуризацію системи управління Полтавської дистанції вантажно-розвантажувальних робіт прийняте у 2009 році сприятиме кількісній оптимізації системи управління та підвищило б ефективність їх діяльності.

Втілення в теорію та практику діяльності результатів проведеного дослідження сприятиме не тільки ефективному реформуванню підприємств залізничного транспорту України, але й підвищить їх конкурентоспроможність на внутрішньому ринку транспортних послуг.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нові підходи до формування системи управління транспортними підприємствами у процесі реформування транспортної галузі.

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Досліджено сутність основних категорій процесу формування системи управління підприємствами в трансформаційних умовах, а саме: «реструктуризація», «реорганізація», «корпоративна реструктуризація», «реінжиніринг» та обґрунтовано доцільність їх використання як інструментарію процесу формування системи управління, який використовується для формування конкурентоспроможної системи управління.

2. Узагальнено підходи до реструктуризації системи управління підприємствами в умовах динамічного зовнішнього середовища, на основі методу наукової абстракції, який дозволив визначити взаємозв'язок цілей та

інструментів реструктуризації системи управління підприємствами, яка спрямована на підвищення ефективності діяльності підприємства, виведення його з кризової ситуації та підвищення ринкової вартості.

3. Визначено особливості формування системи управління транспортними підприємствами на сучасному етапі розвитку економіки України з урахуванням світового досвіду, практики функціонування вітчизняних підприємств, які полягають у стратегічній ролі залізничних підприємств, їх залежності від інфраструктури економіки, геополітичного становища України, державної політики регулювання розвитку залізничного транспорту, що дозволило визначити передумови здійснення корпоративної реструктуризації на залізничних підприємствах.

4. Проведено дослідження впливу трансформаційних процесів в економіці України на систему управління транспортними підприємствами на основі використання економіко-статистичних методів, через визначення проблем і перспектив функціонування транспортних підприємств, що дозволило визначити шляхи підвищення ефективності через проведення низки організаційно-управлінських змін у системі управління, які направлені на усунення слабких сторін транспортних підприємств.

5. Проведено оцінювання системи управління залізничними підприємствами на основі використання методів аналізу та синтезу програм їх розвитку, що дозволило визначити стримуючі фактори їх розвитку (велике соціальне навантаження, низький рівень фінансування та повільні темпи ринкових перетворень). Зокрема, було визначено, що на сьогодні для залізничних підприємств, які відносяться до допоміжної діяльності доцільно застосовувати заходи по підвищенню ефективності їх діяльності (реструктуризація активів та пасивів, маркетингової та кадрової політики тощо). Для залізничних підприємств основної діяльності існує гостра потреба у використанні заходів, які пов'язані з виведенням з кризової ситуації і необхідністю пошуку внутрішніх та зовнішніх резервів стабілізації.

6. Здійснено дослідження структурних змін на підприємствах залізничного транспорту на основі аналізу основних форм перетворень, що дозволило обґрунтувати доцільність процесу корпоративної реструктуризації їх системи управління на сучасному етапі. Визначено, що існуючі потужності залізничного транспорту не задовольняють потреби економіки України.

7. Обґрунтовано механізм корпоративної реструктуризації підприємств залізничного транспорту у процесі їх реформування через визначення його методів, мотивів, цілей, етапів, що дозволило сформувати конкурентоспроможну систему управління, яка сприяє збалансуванню інтересів держави та підприємств транспортної галузі.

8. Запропоновано методичний підхід до здійснення організаційних змін в системі управління транспортними підприємствами з урахуванням принципу оптимальності Р.Белмана. На основі проведених розрахунків

зроблено висновок щодо проведення організаційних змін у системі управління доцільно у 2009 році, що дозволить привести систему управління залізничного підприємства у відповідність до вимог зовнішнього середовища.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Глебова А.О. Недоліки і переваги корпоративної форми власності для підприємств залізничної галузі / А.О. Глебова // Теорії мікро-макроекономіки: зб. наук. пр. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального права, 2006. – Вип. 25. – С. 113 – 116.

2. Глебова А.О. Управління процесом корпоративної реструктуризації вітчизняних підприємств на основі реінженірингових технологій / А.О. Глебова, О. В. Бондар // Управління розвитком: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХНЕУ, 2007 – №8. – С. 9 – 11. Автором особисто виділено сутність корпоративної реструктуризації та її форми проведення у вітчизняній практиці господарювання на основі дослідження досвіду держав з розвинутою ринковою економікою.

3. Глебова А.О. Теоретичні аспекти процесу реорганізації вітчизняних підприємств – монополістів / А.О. Глебова // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – Серія «Економічні науки». – П. : Вид-во РВЦ ПУСКУ, 2007. – № 3 (25). – С.127 – 130.

4. Глебова А.О. Сучасні концепції реструктуризації вітчизняних суб'єктів господарювання / А.О. Глебова// Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДНУ. – 2008. – Вип. 237, Т 2.– С.521 – 530.

5. Глебова А.О. Напрямки формування системи управління транспортними підприємствами в процесі реформування залізничного транспорту України / А.О. Глебова// Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008.– Вип. 240, Т 5. – С.1166 – 1175.

6. Глебова А.О. Корпоративна реструктуризація, як засіб підвищення інвестиційно-інноваційного потенціалу вітчизняних суб'єктів господарювання у процесі їх трансформації / А.О. Глебова// Теорії мікро-макроекономіки : зб. наук. пр. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального права, 2008. – Вип. 31, Т 2 – С. 43 – 47.

В інших виданнях

7. Глебова А.О. Теорія та практика реструктуризації промислових підприємств України / А.О. Глебова, О. П. Лугівська // Регіональні

перспективи : зб. наук. пр. – К.: Асоціація «Перспектива», 2004.– Вип. 3-5 (40–42) – С. 142 – 144. Особистий внесок автора: виділено підходи до процесу реструктуризації.

8. Глебова А.О. Необхідність проведення реструктуризації підприємств залізничного транспорту України / А.О. Глебова // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – Серія «Економічні науки». – П.: Видавництво РВЦ ПУСКУ, 2005. – № 1 (15). – С. 185 – 189.

9. Глебова А.О. Соціально-економічні передумови реструктуризації підприємств залізничного транспорту України / А.О. Глебова // Матеріали LXVI Міжн. наук.-практ. конф. «Проблеми та перспективи розвитку залізничного транспорту»(11 – 12 травня 2006 р.). – Дніпропетровськ. – 2006.– С. 387 – 388.

10. Глебова А.О. Перспективи та загрози євроінтеграційних процесів для підприємств залізничного транспорту / А.О. Глебова // Тези доповідей III Міжн. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих науковців «Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво» (18–19 травня 2006р.). – Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 2006. – Вип.: в т. – Т.1. – С. 184 – 187.

11. Глебова А.О. Розвиток транспортної інфраструктури регіонів України як одна з передумов розвитку економіки України/ А.О. Глебова // Матеріали III Всеукр. наук.- практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки» (21 – 23 березня 2007 р.). – Луганськ, 2007р. – С. 325 – 327.

12. Глебова А.О. Вплив реорганізації та реструктуризації процес формування інноваційно-інвестиційного потенціалу вітчизняних суб'єктів господарювання/ А.О. Глебова // Матеріали XVI міжн. наук.-практ. конференції «Структурно-інституційні зміни та інвестиційно-інноваційний розвиток регіону».(17–18 травня 2007р.) – Чернівці, 2007р. – С. 154 – 157.

13. Глебова А.О. Інвестиції та інновації у процесі реструктуризації підприємств України, їх роль та значення / А.О. Глебова // Матеріали VI Міжн. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених «Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління» (19–21 квітня, 2007р.). –Київ, 2007.– С. 23 – 25.

14. Глебова А.О. Управління процесом корпоративної реструктуризації залізничної галузі на основі реінженірингових технологій / А.О. Глебова // Матеріали IV Міжн. наук.-практ. конф. «Проблеми та перспективи розвитку транспортних систем в умовах реформування залізничного транспорту: управління, економіка і технології» (26–27 лютого, 2008 р.). – Київ, 2008. – С. 27 – 29.

15. Глебова А.О. Сучасний інструментарій системи управління вітчизняними суб'єктами господарювання в умовах мінливого зовнішнього середовища / А.О. Глебова // Матеріали IV Міжн. наук.- практ. конф.

“Методологія та практика менеджменту на порозі ХХІ століття: загальнодержавні, галузеві та регіональні аспекти» (15–16 травня 2008 р.) – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2008. – Ч.1. – С. 193 – 194.

16. Глебова А.О. Методика корпоративної реструктуризації апарату управління залізниць у процесі реформування залізничного транспорту України / А.О. Глебова // Зб. матеріалів Міжн. наук.-практ. Інт-конф. «Перспективные инновации в науке, образовании, производстве и транспорте '2008» (20 – 30 червня 2008р.) — Одеса, 2008. – Вип. в т. –Т 5. – С. 24 – 30.

АНОТАЦІЯ

Глебова А.О. Формування системи управління транспортними підприємствами. – Рукопис.

Дисертація на здобуття ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 економіка і управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Полтавський університет споживчої кооперації України. – Полтава, 2008.

Дисертація присвячена розробці теоретичних і практичних рекомендацій щодо формування системи управління транспортними підприємствами в умовах ринкової економіки та реформування транспортної галузі. Особлива увага приділяється підприємствам залізничної галузі. Досліджено сутність основних понять «реструктуризація», «реорганізація», «корпоративна реструктуризація», «реінжиніринг» та обґрунтовано доцільність їх використання як інструментарію процесу формування системи управління, яка б була ефективною і конкурентоспроможною. Узагальнено сучасні підходи до реструктуризації системи управління підприємствами, визначено особливості формування системи управління транспортними підприємствами на сучасному етапі розвитку економіки України. У дисертації досліджено вплив факторів зовнішнього середовища на систему управління транспортними підприємствами, проведено моніторинг соціально-економічних показників розвитку транспортних підприємств, здійснено оцінювання системи управління транспортними підприємствами. Запропоновано напрями формування конкурентних переваг системи управління транспортними підприємствами. Обґрунтовано рекомендації щодо вдосконалення формування системи управління транспортними підприємствами.

Ключові слова: залізничні підприємства, корпоративна реструктуризація, реінжиніринг, реструктуризація, реформування транспортної галузі, розвиток, транспортні підприємства, формування системи управління.

АННОТАЦИЯ

Глебова А. О. Формирование системы управления транспортными предприятиями. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 «Экономика и управление предприятиями»

(за видами экономической деятельности). – Полтавский университет потребительской кооперации Украины. – Полтава, 2008.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и практических рекомендаций относительно формирования системы управления транспортными предприятиями в условиях рыночной экономики и реформирования транспортной системы. Особенное внимание уделено категориям «реструктуризация», «реорганизация», «корпоративная реструктуризация», «реинжиниринг», которые широко используются на современном этапе. Обоснована целесообразность различия понятий «реструктуризация» и «корпоративная реструктуризация». В первом случае, это современный подход к изменениям, который направлен на создание конкурентоспособной системы управления и уменьшение уровня противоречий между внешней и внутренней средой. А второй, подразумевает процесс кардинальных изменений, который разрешает увеличить стоимость бизнеса за счет внутренних и внешних факторов.

Исследованы и определены современные направления формирования подходов к реструктуризации в отечественной практике, а именно для предупреждения возникновения кризисных ситуаций, повышения эффективности деятельности и повышения рыночной стоимости предприятия.

Осуществлено исследование влияние факторов внешней среды на систему управления транспортными предприятиями. Проведен мониторинг основных социально-экономических показателей развития транспортных предприятий, результаты которого позволили выделить факторы, что не способствуют развитию железнодорожного транспорта, а именно большая социальная нагрузка, низкий уровень финансирования и медленные темпы проведения рыночных преобразований. В рамках исследования системы управления транспортными предприятиями было установлено, что основными формами структурных изменений является аренда основных средств других предприятий, создание новых предприятий. Определено, что в процессе реформирования системы управления предприятиями железнодорожного транспорта не уделяется внимание управленческой подсистемы, что позволило предложить проведение корпоративной реструктуризации их системы управления не только для изменений, но и для ее адаптации к работе в условиях динамической внешней среды.

Предложен механизм корпоративной реструктуризации системы управления железнодорожными предприятиями на основе системного подхода, который позволит сделать ее конкурентоспособной. Определены формы проведения, цели, и факторы, которые побуждают к использованию в Украине на предприятиях железнодорожного транспорта корпоративной реструктуризации.

Обоснован процесс усовершенствования системы управления железнодорожными предприятиями с помощью методологического подхода

к проведению организационных изменений в их системе управления на основе функции оптимальности Р. Беллмана.

Ключевые слова: железнодорожные предприятия, корпоративная реструктуризация, реинжиниринг, реструктуризация, реформирование транспортной отрасли, развитие, транспортные предприятия, формирование системы управления.

ANNOTATION

Alla O. Hliebova. The formation of transport system management.- Manuscript. Management of Enterprises and Organization for Consumer Cooperatives in Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the Candidate of Economics degree in the specialty 08.00.04 – Economics and Enterprises Management (by kind of economic activity). – Poltava University of Consumer Cooperatives in Ukraine. – Poltava, 2008.

The dissertation is devoted to the development of theoretical and practical recommendations concerning the formation of transport system management of enterprises under the market economy conditions and the reforming of transportation sphere. Explored the essence of basic concepts of «restructuring», «reorganization», «corporate restructuring», «reengineering» and grounded the expedience of their use as to the instrumentality process of forming the management system which would be effective and competitive. The modern approaches to the restrictions of enterprise management system are generalized, and the peculiarities of the formation of transport system management on the current stage of economy development of Ukraine are defined.

The influence of the external factors on transport system management is researched; the monitoring of social and economic indicators of transport system management conducted, the assessment of transport system management is done. The directions of the competitive advantages of transport management system are suggested. Some recommendations concerning improving of transport management system formation are grounded.

Key words: enterprises of railroads, corporate restructuring, reengineering, restructuring, reforming of transport system, development, enterprises transport, formation of system management.